

Et bedre liv gennem mad og motion i Norden – hvor langt er vi nået?

Vi lever i en verden, hvor fysisk inaktivitet er et stigende problem og maden ikke lever op til de anbefalinger, der sikrer et sundt liv og en god hverdag. Det resulterer i, at antallet af overvægtige øges, og det fysiske velvære mindskes, og livskvaliteten daler. Det kræver, at der gøres en bred indsats på området for sundhedsfremme og forebyggelse.

Mål 2011

- Indtaget af frugt og grønt samt fuldkornsprodukter skal øges. Indtaget af fedt, særligt mættet fedt og transfedt, samt tilsat sukker skal reduceres. Saltindtaget skal falde eller være uændret – afhængig af national sammenhæng.
- Den nuværende udvikling, hvor en voksende andel af voksne og børn er fysisk inaktive, er stoppet eller helst vendt.
- Stigningen i andelen af overvægtige og svært overvægtige borgere er stoppet eller i bedste fald vendt.
- De eksisterende forskelle mellem sociale grupper med hensyn til usund kost, fysisk inaktivitet og overvægt er ikke vokset yderligere eller er blevet reduceret.

Derudover findes der i handlingsplanen nogle mere vidtrækkende visioner for 2021.

Derfor valgte man i 2006 at udarbejde en fælles nordisk handlingsplan for bedre sundhed og livskvalitet gennem mad og fysisk aktivitet.

Siden 2006 er der blevet sat aktiviteter i gang på flere fronter – men alt sammen med øje for at udnytte potentialet og høste effekterne af det nordiske samarbejde. En anden meget vigtig ting er de mange nationale tiltag i hvert af de nordiske lande, som understøtter intentionerne i den nordiske handlingsplan og som tjener til gensidig inspiration.

Den tvær- og multisektorielle tilgang, der er nødvendigt for at løse de udfordringer, som vi står overfor, er også beskrevet i denne statusrapport. Mange af de relevante sektorer har prioriteret en sundere livsstil, og har generelt været enige om, at børn og unge i første omgang var den vigtigste gruppe at fokusere på for at kunne afbøde, at endnu flere generationer kommer i ubalance.

For at vi skal kunne registrere om vi går i den rigtige retning, så har det været en absolut første prioritet at bestemme en metode til monitorering af udviklingen. En forudsætning er, at der i første omgang foretages en nulpunktsmåling, hvorudfra udviklingen derefter kan følges. Så kan man ud fra disse resultater konkret se, om

målene bliver opfyldt. Da nulpunktsmålingen endnu ikke har været foretaget, kan man allerede nu forudse, at det kan blive svært allerede i 2011 at kunne dokumentere om målene er opfyldt. Der kan derfor blive tale om en forsinkelse i denne dokumentation på et par år.

Denne statusrapport vil her nogle få år efter at handlingsplanen blev besluttet således give et billede af de vigtigste aktiviteter i nordisk regi, på nationalt niveau og på tværs af sektorer. Statusrapporten giver altså ikke et fuldkomment overblik, men alene et indblik i, at der på alle de nævnte områder tages initiativer for at fremme sund livsstil i Norden, fordi alle er enige om vigtigheden af, at samtlige bliver nødt til at foretage sig noget.

Markedsføring af mad- og drikkevarer til børn

I forbindelse med verdenssundhedsorganisationen WHO's generalforsamling i maj 2007 blev WHO's generalsekretær bedt om at udvikle anbefalinger for markedsføring af mad- og drikkevarer til børn. Etableringen af et europæisk netværk med henblik på at reducere markedsføringspresset i forhold til børn reflekterer interessen fra flere lande for at følge op på anbefalingerne til de tiltag, som fremgår af disse dokumenter. Netværket vil bidrage med viden og erfaring til at støtte arbejdet med at udvikle anbefalinger til markedsføringen, som finder sted i WHO's hovedkontor i Geneve.

Nordens bedste tips til effektive indsatser for et bedre liv for børn og unge

Vi kan dele og drage nytte af vores erfaringer landene imellem. Norden har taget et skridt mod at vidensdele ved at udgive et katalog, der samler væsentlige indsatser og giver eksempler på „Best Practice“. Kataloget giver et overblik over, hvilke tiltag Danmark, Norge, Sverige, Finland og Island har igangsat for at øge livskvaliteten for børn og unge gennem mad og motion.

Politisk interessante resultater

Kataloget er et godt opslagsværk til at finde eksempler på effektive indsatser rettet mod børn og unge inden for områderne fysisk aktivitet, sund kost, en kombination af de to, familieindsatser, fremme miljø der beforder fysisk aktivitet, monitorering, fremme af miljø og sundhed samt markedsføring og mærkning. Kataloget indeholder korte beskrivelser af projekterne og nærmere kontaktoplysninger. Samtidig beskrives, hvilken lovgivning og hvilke handlings-

planer de enkelte lande arbejder efter. Så her er meget inspiration at hente.

International interesse

Også uden for Norden har der været interesse for Best Practise kataloget, som blandt andet derfor nu er publiceret på engelsk. Fedmeepidemien i den vestlige verden løses naturligvis ikke ved, at Norden alene samarbejder. Kataloget kan bruges som nordisk indspil til en del af det fælles sundhedsfremme-arbejde for børn og unge, der foregår i WHO, EU og OECD.

„European Network on reducing marketing pressure on children“ blev etableret i januar 2008 under ledelse af Norge. Nu har netværket deltagelse af 16 lande i WHO's Europaregion. Det langsigtede mål med netværket er at beskytte børns sundhed ved at arbejde for at reducere markedsføringen af næringsfattige og energitætte mad- og drikkevarer til børn. Et centralt element i dette arbejde vil være udveksling af viden og erfaringer landene imellem. Der er etableret to arbejdsgrupper i netværket. Gruppe 1 fokuserer på indhold af regelværk og ledes af Sverige, mens gruppe 2 ser nærmere på monitorering af markedsføring og ledes af Portugal. Den tidsmæssige ramme for netværket er 2008–2010.

Hvad skal vi helst spise?

De Nordiske Næringsstofsanbefalinger (NNR) har udgjort et vigtigt grundlag for arbejdet med kost- og ernærings-spørgsmål i Norden siden det første oplag i 1980. Udgaven fra 2004 har

siden udgivelsen ligget på top ti listen over søgte publikationer på nettet i Nordisk Ministerråd. Det siger noget om, hvor udbredt anvendelsen er. Arbejdet med at forankre og vurdere anbefalingerne har medført, at NNR har en høj status inden for forskellige sektorer. En af styrkerne ved NNR er, at den i et og samme værk giver en integreret og koncis sammenstilling af anbefalinger i forhold til forskellige næringsstoffer og fysisk aktivitet, betydningen af forskellige grupper af levnedsmidler og måltidsmønstre samt den videnskabelige baggrund for anbefalingerne. Desuden gives der eksempler på den praktiske anvendelse af anbefalingerne.

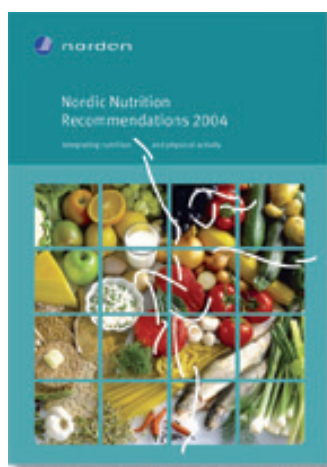
Målet med det aktuelle projekt er at udarbejde et 5. oplag af NNR, som skal publiceres i løbet af 2012. Projektet omfatter en gennemgang og en opdatering af udvalgte dele af 4. oplag, herunder energibalance, typer og mængder af fedt og kulhydrater, levnedsmiddelbaserede anbefalinger og integrering af fysisk aktivitet. Ernæringsforhold for specifikke målgrupper som f.eks. overvægtige børn, indvandrere, gravide og ældre vil blive belyst særskilt. I forbindelse med gennemgangen af de levnedsmiddelbaserede anbefalinger evalueres grundlaget for vurderingen af eventuelle miljø-

aspekter. Endvidere vurderes behovet for at tage hensyn til nye emneområder som f.eks. appetitregulering. Arbejdet vil være åbent og følge de etablerede metoder for evidensgradering.

Det konkrete arbejde

Arbejdet med gennemgangen ledes af en udvalgt projektgruppe, som har hovedansvaret for arbejdet og for udformningen af det endelige forslag. Gennemgangen af udvalgte kapitler og nye områder vil blive foretaget af udvalgte eksperter og ekspertgrupper. Vurderingen af den videnskabelige evidensgrad, studiekvaliteten m.m. foretages i henhold til fastlagte retningslinjer og kriterier i etablerede systemer.

De videnskabelige grundlag undersøges af en videnskabelig referencegruppe, via referentvurderinger, høringer med henblik på at indsamle synspunkter fra nationale ekspertgrupper, professionelle organisationer, myndigheder, universiteter, levnedsmiddelbranchen, forbrugerorganisationer m.fl. I forbindelse med arbejdet tages hensyn til internationale aktiviteter inden for området. Projektgruppen har i samråd med den videnskabelige referencegruppe ansvaret for den endelige udformning af grundlaget og sammensætter et endeligt forslag til 5. oplag. Forslaget bliver præsenteret ved 10th Nordic Nutrition Conference, Reykjavik 2012.

Fakta

Hidtil har NNR været revideret ca. hvert 8. år, og hver revision har taget ca. 4 år. En nordisk udredning af, om NNR fra 2004 trængte til en revision, herunder hvilke former for revision, blev gennemført i foråret 2008. Resultatet viste en stor støtte for at udarbejde et 5. oplag af NNR.

Det er let at træffe et sundere valg: Nøglehullet

Nøglehullet, som har eksisteret i Sverige siden 1989, bliver nu udbredt til flere nordiske lande. I første omgang er Norge og Danmark med i udvidelsen, men Island overvejer at følge trop, hvorimod Finland bakker op om selve den bagvedliggende model, men har besluttet at bibeholde deres eget mærke „Hjertemærket“.

At synliggøre de bedste valg

Nøglehullet er et positivt mærke som på en letforståelig måde skal synliggøre de ernæringsmæssigt bedste valg. Nøglehulsmærket er en frivillig mærkningsordning, som kan benyttes

af fødevarereproducenter, detailhandel og andre aktører inden for produktion og markedsføring af levnedsmidler. Mærkningsordningen antages at kunne styrke dialogen mellem erhvervslivet, forbrugerne og myndighederne. Den vil

også kunne stimulere producenterne til at udvikle flere sunde produkter.

Der er i fællesskab blevet foretaget en større revision af produktgrupper og kriterier for brugen af mærket, således at mærkningsordningen genspejler landenes forskellige kostvaner og er baseret på de fælles nordiske ernæringsanbefalinger.

Baggrund

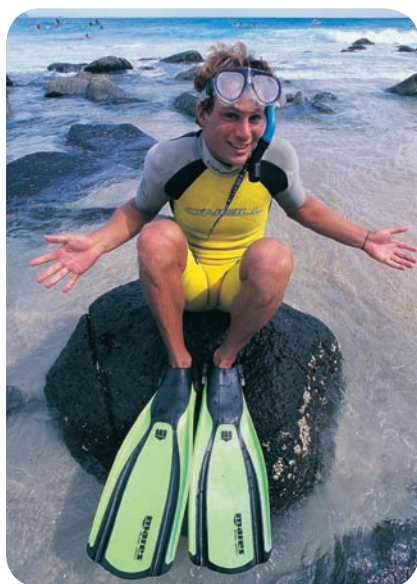
Mærkningsordningen bygger på de fælles nordiske næringsråds anbefalinger til kostens ernæringsmæssige sammensætning, NNR, som omtales i forrige kapitel og som omfatter 25 produktgrupper. For at forbedre folkesundheden i de nordiske lande anbefaler NNR en begrænsning af indtagelsen af fedt, mættede fedtsyrer, transfedtsyrer, sukker og salt, samt en forøgelse af indtagelsen af fødevarer som er rige på kostfibre så som frugt, grønsager og grove kornprodukter. I mærkningsordningen er der derfor defineret kriterier for indholdet af disse

næringsstoffer samt fuldkorn, grønsager, frugt og bær, for forskellige produktgrupper. I de nye kriterier er kravene til et lavere indhold af sukker og salt skærpet for nogle fødevarergrupper, og der tages bedre hensyn til det sunde fiskefedt. Desuden medfører de nye kriterier et minimumskrav om indhold af fuldkorn i brød og kornprodukter. Olier og flydende margarine bliver en ny kategori og smurte baguetter/sandwich og lignende bliver en ny gruppe, som kan få mærket.

Myndighederne i de 3 lande, der i første omgang har valgt at deltage i ordningen vil informere både befolkningen og branchen via flere kanaler, når reglerne er trådt i kraft. Der er allerede etableret en særlig arbejdsgruppe, som beskæftiger sig med kommunikation. Der skal oprettes særlige netsider for Nøglehullet samt brochurer og plakater, som skal bidrage til et øget kendskab til mærket. Der skal ligeledes udarbejdes informationsmateriale, som kan bruges til oplæring af butiksansatte.

Ud over kommunikationstiltagene er arbejdet med evalueringen af mærkningsordningen iværksat. Det ønskes at evaluere forbrugernes forståelse og brug af Nøglehullet med jævne mellemrum. Den første forbrugerundersøgelse blev gennemført i december 2008 i både Norge, Sverige og Danmark. Undersøgelsen viste blandt andet at 98 procent af befolkningen i Sverige har kendskab til Nøglehullet. I Norge har 20 procent hørt om mærket, mens det i Danmark stort set er ukendt.

For at mærkningsordningen skal blive en succes, skal den opleves som værende meningsfuld og skabe nye muligheder både for forbrugerne, de handlende og leverandørerne. Mærkningsordningen skal stimulere til innovation og produktudvikling, og leverandørerne skal opleve, at ordningen skaber positive muligheder på markedet. I denne sammenhæng ønsker myndighederne at etablere et system, som giver et overblik over markedssituationen for nøglehulsmærkede produkter.

Hvordan kan vi måle hvordan det går?

Som led i den nordiske handlingsplan er det besluttet at udvikle et fælles nordisk monitoreringssystem, som kan måle udviklingen i befolkningens kostvaner, fysiske aktivitetsniveau samt overvægt.

Kravene til systemet er, at det skal være enkelt, gerne baseret på indikatorspørgsmål og samtidig ikke være for dyrt at gennemføre.

Projektet består af tre faser. Første fase bestod i at beskrive et monitoreringssystem baseret på repræsentative data, inklusiv beskrivelse af hvor mange deltagere, der skulle være i hvert land, og hvorledes systemet kunne implementeres i de nordiske lande. Anden fase af projektet foregår primært i 2009 og skal validere monitoreringssystemet, hvad angår de målemetoder, der fore-

slås for kosten og fysisk aktivitet. Denne fase afsluttes med en rapport medio 2010, hvorefter det fra politisk hold skal besluttes om fase 3, første indsamling af data i alle nordiske lande, skal igangsættes. Monitoreringen vil tidligst kunne foregå i efteråret 2010, hvis finansieringen tilvejebringes.

Forprojekt - hvilken undersøgelse kan anvendes nordisk?

Første del af projektet er gennemført, og har på basis af eksisterende undersøgelser i Norden og erfaringer fra bl.a. den kostmonitorering, der eksisterer

i Sverige vurderet muligheder for et kommende monitoreringssystem. Arbejdsgruppen konkluderer, at det ikke er muligt at inkorporere en monitorering i eksisterende nationale undersøgelser, da disse gennemføres for uregelmæssigt til at være en del af en monitorering, der skal gennemføres hvert andet år. Samtidig vil det være for omfattende at tilføje både spørgsmål om kost og fysisk aktivitet i eksisterende undersøgelser, som heller ikke blot kan omformulere eksisterende spørgsmål, da det vil forringe disse undersøgelser muligheden for at sammenligne bagud i tid.

I stedet må der igangsættes en selvstændig monitoreringsundersøgelse, som foreslås gennemført som en telefonundersøgelse blandt en tilfældig udvalgt stikprøve blandt 2000 voksne og 1000 børn og unge i hvert land. Arbejdsgruppen foreslår, at der anvendes et spørgeskema baseret på indikatorer inden for kost og fysisk aktivitet. Data om deltagernes vægt og højde vil være selvoplyst, men det foreslås, at der med 4-5 års mellemrum gennemføres målinger af højde og vægt i befolkningen.

Den anvendte model – hvor god er den?

Fase 2, valideringsprojektet, er nu igangsat. Indikatorspørgsmålene for kost valideres i Danmark og på Island, mens indikatorspørgsmålene for fysisk aktivitet valideres i Norge, Finland og på Island. Desuden startes et netværk indenfor monitorering af børnesundhed, hvor aktører indenfor området skal udveksle erfaringer og diskutere, hvorledes den allerede eksisterende måling af børns sundhed, højde og vægt kan systematiseres.

Valideringen af kostindikatorerne foregår overfor de kostundersøgelsesmetoder, der anvendes på Island og Danmark, mens indikatorerne for fysisk aktivitet valideres overfor en objektiv metode (accelerometer). Valideringen foregår i efteråret 2009 og medio 2010 vil arbejdsgruppen levere en rapport vedrørende resultaterne og anbefalinger for det kommende monitoreringssystem.

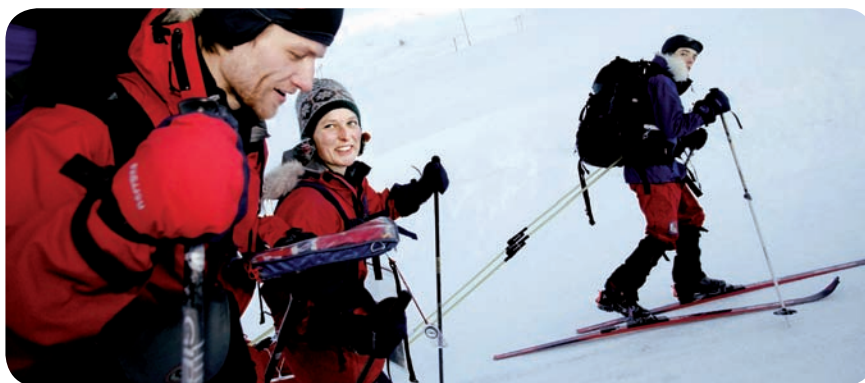
Den egentlig måling kan starte?

På basis af den rapport leveret medio

2010 vil det være op til Nordisk Ministerråd og de nationale myndigheder at beslutte, om og hvorledes monitoreringssystemet kan implementeres. Den første monitoreringsrunde kan tidligst igangsættes i 2010, såfremt der findes økonomiske midler dertil, og vil tjene som en baseline undersøgelse. Det er estimeret, at prisen for et monitoreringssystem i de fem nordiske lande er i alt ca. 3 millioner DKK hvert andet år. Det svarer til en årlig national udgift på 300.000. Hvis det besluttet at gennemføre monitoreringen hvert andet år, vil systemet i 2012-13 kunne måle,

hvorledes udviklingen inden for kost, fysisk aktivitet og overvægt har været.

Indikatorspørgsmålene vedrørende kost vil give informationer om, hvor ofte befolkningen spiser og drikker udvalgte fødevarer. Spørgsmålene om fysisk aktivitet vil vise intensitet og varighed af forskellige aktiviteter. Suppleret med oplysninger fra de nationale undersøgelser inden for kost og fysisk aktivitet, der allerede eksisterer, vil monitoreringen vise, hvorledes kosten, den fysiske aktivitet samt graden af overvægt udvikler sig i forhold til de mål og visioner, der er opstillet i den nordiske handlingsplan.

Nordisk netværk for fysisk aktivitet, kostvaner og sundhed

For bedre at kunne imødekomme de sundhedsmæssige udfordringer omkring fysisk inaktivitet, fedme og overvægt, livsstilssygdomme og sociale sundhedsforskelle er der blevet oprettet et nordisk netværk.

Netværket er blevet iværksat af blandt andet fagpersoner i Helsedirektoratet (Norge), Sundhedsstyrelsen (Danmark) og Statens Folkhälsoinstitut (Sverige). Netværket administreres på Nordiska Högskolan för Folkhälsovetenskap (NHV).

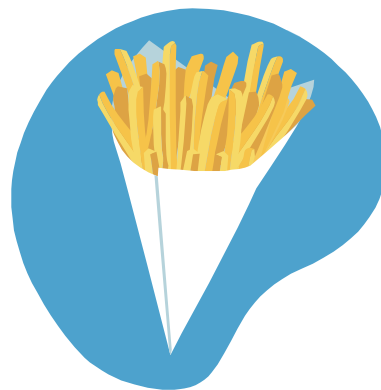
Det er en målsætning for netværket at bidrage til at skabe en accept af disse modeller inden for relevante professioner og politiske kredse.

Fakta

NHV er et nordisk lærecentrum og mødested, hvor alle studerende er erhvervsaktive inden for sundheds- og plejesektoren og har en akademisk eksamen. NHV afholdt sin første kandidateksamen i 1981. Siden da har mere end 270 personer taget deres MPH (Master of Public Health) med specialer, der vidner om god videnskabelig kvalitet. Vigtige fællesnordiske symposier og workshops arrangeres på NHV med såvel nordiske som internationale kontakter.

Healthier choices made easier for all

Nordisk Ministerråd har sammen med Nordic Innovation Centre (NICE) investeret 5 millioner NOK i 3 nordiske projekter. NICE har fokus på at integrere de besluttede prioriteter set ud fra virksomhedernes aktiviteter.

Målet med disse projekter er at bringe de nordiske lande tættere på en løsning af spørgsmålet om, hvad der virker og hvad der ikke gør i forbindelse med forebyggelsen af overvægt og fedme og med henblik på at fremme fysisk aktivitet for særligt udsatte grupper som børn og unge og/eller etniske minoriteter.

Som et resultat af udbuddet "Healthier choices made easier for all" i maj 2008 kunne NICE præsentere tre nordiske projekter.

Det første projekt er en del af det monitoringsprojekt, som er beskrevet tidligere i statusrapporten.

Det andet projekt "Nordic Network NTP – Healthy choices" vil integrere den bedste tilgængelige viden og erfaring fra industri, catering, innovations- og forskningsorganisationer, pædagoger

og sundhedsmyndigheder med henblik på at forbedre udvalget af attraktive, sunde og velsmagende fødevarer til børn og unge. De forskellige sektorer, som sørger for mad til børn opfordres til at bruge innovative løsninger til at skabe en positiv attitude hos børn og unge i forhold til sunde fødevalg.

Det tredje projekt "Nordic Young Health" fokuserer på at: „nutidens junk food generation ikke kan se bag om burgerboksen“. Det er dog et paradoks, at unge mennesker oplyser, at de forsøger at undgå usund kost på trods af den stigende indtagelse af usund fast food. Dette indikerer, at fast food markedet rummer et uudforsket potentiale, når det drejer sig om at tilbyde sundere valgmuligheder.

NICE's fokusområde, Ny Nordisk Mad, bakker også op om denne handlings-

plan, som sigter på en yderligere udvikling af en ny, sund og velsmagende nordisk madkultur baseret på unikke lokale råvarer. Det er muligt at sammensætte en sund og velsmagende kost med lavere energitæthed, flere fibre, vitaminer, bioaktive stoffer og antioxidanter på baggrund af nordiske råvarer.

Fakta

The Nordic Innovation Centre initiates and finances activities that enhance innovation. They cooperate primarily with small and medium sized companies in the Nordic region and aiming at developing a smoothly functioning Nordic region without national barriers.

Nationale tiltag i Norden

Den nordiske handlingsplan er tænkt som en overordnet strategi, som skal bygge videre og ovenpå de handlingsplaner, der for hvert land er iværksat. Der er ikke tale om en udtømmende liste over tiltag, men mere en indikation om hvordan de nationale handlingsplaner og initiativer giver synergieffekter i forhold til det samlede nordiske samarbejde.

Danmark

Befolkningens sundhed er politisk højt prioriteret, og det er regeringens mål, at den gennemsnitlige levetid skal forlænges med 3 år over de næste 10 år. Regeringen nedsatte i starten af 2008 en Forebyggelseskommission, som skulle komme med forslag til en styrket national indsats på forebyggelsesområdet (kost, rygning, alkohol og motion). Kommissionen har i april 2009 afsluttet sit arbejde og offentliggjort 52 konkrete forslag, heraf 27 forslag om kost og fysisk aktivitet. Med afsæt i kommis-

sionens anbefalinger vil regeringen sammen med kommuner og regioner i 2009 lancere en national handlingsplan for forebyggelse med klare mål for indsatsen.

I Danmark er det statslige ansvar for området fordelt på Fødevarestyrelsen under Fødevareministeriet og Sundhedsstyrelsen under Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse.

Sunde madvaner

Fødevareministeriet arbejder fokuseret på at fremme den sunde livsstil og sunde kostvaner i befolkningen med børn og unge som en specielt vigtig målgruppe. Ministeriets ernæringsstrategi fra 2008 har som vision „at gøre Danmark til det land i Europa, hvor det er nemmest og mest attraktivt at producere og spise sund mad“. En række vigtige, nye indsatser siden 2006 bakker op om den nordiske handlingsplan.

En ny lov skal sikre, at alle børn i daginstitutioner senest 1. januar 2010 får et sundt måltid mad midt på dagen. Frokostmåltidet skal leve op til de officielle anbefalinger, som Fødevarestyrelsen i samarbejde med Fødevareinstituttet DTU har udviklet i 2008-9. Desuden lanceres en publikation til det pædagogiske personale i daginstitutioner om udvikling af mad-, måltids- og bevægelsespolitikker.

Skolen er også en vigtig arena, hvor der løbende arbejdes med at fremme mad-, måltids- og bevægelsespolitikker og med inspiration til sund skolemad. Der er igangsat projekter for at generere

praktiske erfaringer med etablering af sunde madordninger og skabe viden om effekten på børns trivsel og sundhed. Der er både udsendt materiale til beslutningstagere i kommuner og skoleledelser, og til dem, som vil lave den sunde skolemad.

Alle statslige arbejdspladser skal formulere en politik for maden på jobbet. Det skal samtidigt inspirere kommunale og private arbejdspladser til lignende initiativer. Fødevarestyrelsen har udarbejdet inspirationsmateriale, der er målrettet til virksomhedsledere og de ansvarlige for kantinen. Formålet med Sundhedsstyrelsens indsats på arbejdspladser er at udarbejde anbefalinger til arbejdet med sundhedsfremme i bred forstand på arbejdspladsen på strategisk niveau.

Partnerskaber og kampagner rettet mod borgerne har vist sig meget effektive.

„Vælg fuldkorn først“ er et nyt offentlig – privat partnerskab. Missionen er at øge tilgængeligheden af fuldkornsprødukter og udbrede kendskabet til fuldkorns gavnlige virkning. Partnerskabet arbejder med øget tilgængelighed, nye produkter og kommunikation, bl.a. via et nyt fuldkornsmærke „Vælg fuldkorn først“.

Som led i opfølgning af indsatserne fra 2004-7 indenfor frugt og grønt „6 om dagen“ videreføres indsatserne: Frugtkvarter, hjemkundskab, måltidskoncept, kommunikationsindsats og nyhedsbrev. I 2009 iværksættes desuden nye indsatser, såsom inddragelse af målgruppen

børnefamilier via familieambassadører, samt nye initiativer rettet mod detailhandelen, børnehaver og arbejdspladser.

Kampagnen „Maks ½ liter sodavand eller saft om ugen“ er målrettet forældre, unge på 10–14 år og undervisere, og har til formål at få børn og unge til at spare på sukkeret fra drikkevarer. Den er fulgt op af en større „leg-dig-sund festival“ med fokus på, at det skal være sjovt at være sund.

Fysisk aktivitet

Siden 2005 har Sundhedsstyrelsen gennemført en landsdækkende kampagne om fysisk aktivitet for børn og unge. I 2009 gennemføres kampagnen „GetMoving“ målrettet 11–15-årige skolebørn.

Sundhedsstyrelsens særlige indsatser mod overvægt

I „Kommunens plan mod overvægt“ (Satspuljen 2005–2008) er der afsat 73 mio. kr. til forebyggelse og behandling af svært overvægt blandt børn i udsatte familier, herunder etniske grupper. Puljemidlerne har desuden finansieret undervisningsmateriale til sprogskolernes danskuddannelse af voksne indvandrere og „Leg dig sund“-pakken, der er målrettet sundheds- og konsultationssygeplejesker, der arbejder med overvægtige børn og deres familier.

I „Vægttab og vægtvedligeholdelse blandt svært overvægtige voksne“ (Satspuljen 2007–10) er der afsat 57,5 mio. kr. til en målrettet indsats overfor svært overvægtige voksne. Formålet er at udvikle støttefunktioner, der kan øge handlekompetencer og motivation til vægttab og vægtvedligeholdelse, og at øge kompetencerne hos kommunale/regionale medarbejdere, der skal støtte op om de svært overvægtige voksne.

Sundhedsstyrelsen og „Dansk Selskab for Almen Medicin“ udarbejder desuden „Kliniske vejledninger“, der skal støtte de sundhedsprofessionelle i arbejdet med overvægt. I januar 2007 publiceredes „Klinisk vejledning. Opsporing og behandling af overvægt hos førskolebørn“, der er udarbejdet til almen praksis og skal støtte læge og praksispersonale i at reagere på uheldig

vægtudvikling hos førskolebørn ved de forebyggende helbredsundersøgelser. I 2009 lanceres en vejledning målrettet mod almen praksis om overvægt hos voksne og der påbegyndes en vejledning til skolesundhedstjenesten om skolebørn med overvægt.

Sundhedsstyrelsen relancerer inden sommeren 2009 informationsindsatsen „En lettere barndom“ fra november 2008, der er en landsdækkende informationskampagne målrettet familier med overvægtige førskolebørn i 4–6-års alderen.

Begge styrelser foretager løbende undersøgelser indenfor hver deres område, så udviklingen kan følges nøje. Eksempelvis udgiver sundhedsstyrelsen hvert eller hvert andet år en undersøgelse om 11–15-åriges livsstil og sundhedsvaner. I februar 2008 lanceredes „11–15-åriges livsstil og sundhedsvaner 1997–2006“. Rapporten indeholder bl.a. oplysninger om de unges kost- og aktivitetsvaner samt vægt.

Norge

Stortingsmelding nr. 20 (2006–2007) Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskelle og regeringens handlingsplan for bedre kostvaner i befolkningen (2007–2011) – Oppskrift for et sunnere kosthold danner basis for de politiske retningslinjer for arbeidet med mad- og ernæringspørsmål. I alt 12 departementer står bag handlingsplanen. Planerne indeholder 73 konkrete tiltag, som skal bidrage til at fremme sundheden og forebygge sygdomme

gennem en ændring af kostvanerne i tråd med de gældende anbefalinger og bidrager til at udjævne de sociale sundhedsforskelle.

Som et led i arbejdet med at reducere indtagelsen af søde drikke er afgiften på indholdet af sukker og søde stoffer i alkoholfrie drikkevarer øget til 2,71 kr/liter færdigvare fra og med 2009.

Børnehaver og skoler er centrale arenaer i arbejdet over for børn og unge. Der er udviklet nye retningslinjer for mad og måltider i børnehaver og tilhørende materiale til brug i implementeringen. Som et led i arbejdet med at øge indtagelsen af frugt og grønsager blev en subsidieret abonnementsordning på frugt og grønsager landsdækkende i 2004. I efteråret 2007 blev der indført gratis frugt og grønt til alle elever i den norske ungdomsskole (8.–10. klasse) og for elever på kombinerede børne- og ungdomsskoler (1.–7. klasse og 8.–10. klasse).

Uddannelses- og sundhedsmyndighederne samarbejder videre om at få børn og unge til at bevæge sig mere og tilbyde dem et sundt og godt skolemåltid. Evalueringen af projektet Fysisk aktivitet og måltider i skolen 2004–2007 viste, at mad og motion i skolen er gunstigt både for læringsmiljøet og for elevernes læringsudbytte. Som et led i arbejdet med at styrke kendskabet til mad, kostvaner og ernæring i befolkningen, har man blandt andet udviklet en kogebog som uddeles gratis til alle skoleelever i forbindelse med undervisningen i hjemkundskab. Kogebogen bruges også

i forbindelse med sprog- og samfundsundervisning af indvandrere.

Forskning, overvågning og dokumentation er vigtige indsatsområder. Der er gennemført en landsdækkende undersøgelse af kostvanerne blandt børn på 6 og 12 måneder (Spedkost 2006–2007). Resultaterne viser, at flere børn på 6 måneder får fisk, frugt og grønsager og færre får saft med sukker sammenlignet med resultaterne i 1998. Andelen af spædbørn som ammes er fortsat høj (eksempelvis 80 % i en alder af 6 måneder). Foreløbige resultater viser blandt andet, at sukkerindtagelsen blandt 1-årige er mere end halveret siden 1999. En undersøgelse af kostvaner blandt voksne (Norkost) begynder i 2009. Data forventes at foreligge i 2011.

Der er nedsat en arbejdsgruppe under ledelse af det nationale råd for ernæring (Nasjonalt råd for ernæring), som gennemgår dokumentationsgrundlaget for nye fødevarebaserede kostråd. Rapporten vil foreligge i løbet af 2009.

Fysisk aktivitet

Stortingsmelding nr. 20 (2006–2007) Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskelle og Handlingsplan for fysisk aktivitet (2005–2009) – Sammen for fysisk aktivitet danner basis for de politiske retningslinjer for arbejdet med at fremme fysisk aktivitet. Handlingsplanen er resultatet af et samarbejde mellem otte ministerier. Formålet med handlingsplanen og dens 108 tiltag er at fremme sundheden og forebygge sygdom via en begrænsning af faktorer, som forårsager fysisk inaktivitet og udarbejde tværsektorielle tiltag som fremmer fysisk aktivitet i børnehaver, skoler, på arbejdspladser, inden for sundhedsvæsenet og i bo- og nærmiljøer. For at øge kendskabet til fysisk aktivitet og sundhed og dermed motivere befolkningen til at have en aktiv livsstil, er der udviklet en særlig kommunikationsstrategi. Evalueringen af handlingsplanen begyndte i efteråret 2008, og rapporten vil foreligge i juli 2009. Resultatet af evalueringen vil udgøre udgangspunktet for det videre arbejde med at fremme fysisk aktivitet i befolkningen.

Der er etableret et system til overvågning af det fysiske aktivitetsniveau i befolkningen. I 2008 blev der præsenteret en kortlægningsrapport over fysisk aktivitet og fysisk form blandt 9- og 15-årige. Det fysiske aktivitetsniveau er registreret via en aktivitetsundersøgelse blandt 229 børn og unge. I 2009 vil der komme en tilsvarende rapport over fysisk aktivitet blandt voksne og ældre, og i 2010 vil der komme en kortlægning af fysisk form i denne gruppe. Der arbejdes for at få gennemført tilsvarende undersøgelser med jævne mellemrum, men det er uklart hvor ofte, det vil blive gjort.

Sundhedsdirektoratet (Helsedirektoratet) udarbejdede i 2008 rapporten „Tiltak for økt fysisk aktivitet blant barn og unge“ (IS-nr. 1551). Rapporten bygger på en systematisk litteraturgennemgang af oversigtsstudier.

Sundhedsdirektoratet lancerede i marts 2009 „Aktivitetshåndboken – fysisk aktivitet i forebygging og behandling“. Bogen er blevet til via et samarbejde med statens institut for folkesundhed (Statens Folkhälsoinstitut (FYSS)). Der er tale om en anbefalingsmanual i to dele primært for sundhedspersonale. 1. del handler om de generelle effekter af fysisk aktivitet, anbefalinger for forskellige aldersgrupper, effekten af forskellige træningsformer, hvordan man tilrettelægger den øgede aktivitet og hvordan man gennemfører motive-rende sundhedssamtaler. 2. del handler om, hvordan man bruger fysisk aktivitet i forbindelse med behandlingen af 33 forskellige diagnoser. De fleste kapitler er skrevet i et samarbejde mellem svenske og norske specialister. Bogen er nu blevet sendt til blandt andet landets læger i den primære sundhedstjeneste, fysioterapeuter, kiropraktorer, universiteter og højskoler.

Island

Public Health Institute of Iceland (PHI) har arbejdet med, at børn og unge får sund kost i folkeskolen, i fritidsordningen, i børnehaven, hos dagplejeforældre og i idrætshaller. Det har PHI gjort med bl.a. projektet „Everything Affects Us – Especially Ourselves“ i samarbejde med 25 kommuner i Island. Projektet har som

formål at forbedre livsstilen angående mad og fysisk aktivitet hos børn og unge, samt deres familier.

PHI har lavet rekommandationer for sund kost i folkeskolen og børnehaven og holdt foredrag for kantinepersonale i forskellige skoler og børnehaver. Rekommandationer om hvordan fysisk aktivitet i folkeskolen kan øges vil blive publiceret i 2009. PHI har publiceret ernærings-rekommandationer for voksne og børn 2 år og ældre, rekommandationer for fysisk aktivitet, rekommandationer for unge kvinder og folsyre, rekommandationer for ældres kost, rekommandationer for sundhedsfremme på arbejdspladser, rekommandationer om sund kost i fritidsordninger. PHI vil publicere rekommandationer for idrætshaller og idrætsforeninger om sund kost i 2009 og også rekommandationer for dagplejeforældre i 2009.

PHI har i samarbejde med primært helsesektoren udarbejdet undervisningsmateriale til skolesygeplejersker for elever i folkeskolen og også nyhedsbreve til forældre. Materialet handler om sund kost, søvn og hvile, lykke, hygiejne, fysisk aktivitet og mod.

PHI har samarbejdet med forskellige private sektorer „The Federation of Icelandic Industries“ (bagere) med at bruge mindre salt ved brødfremstilling, og „The Federation of Trade and Services“ med markedsføring af sunde varer.

PHI arbejder tæt med sportssektoren ved at promotere daglig fysisk aktivitet for alle. Projekterne „Cycle to Work“ og „Walk to School“ fokuserer på sund commuting og „Kvindeløbet“ fokuserer

særligt på fysisk aktivitet for kvinder. „Livsløbet“ er udviklet for at motivere mennesker til at blive fysisk aktive i forhold til PHI rekommandationer. Den islandske helseminister lancerede en ny sundhedsfremme- og handlingsplan i november 2008, som lægger stor vægt på ernæring, fysisk aktivitet og at fremme psykisk helse.

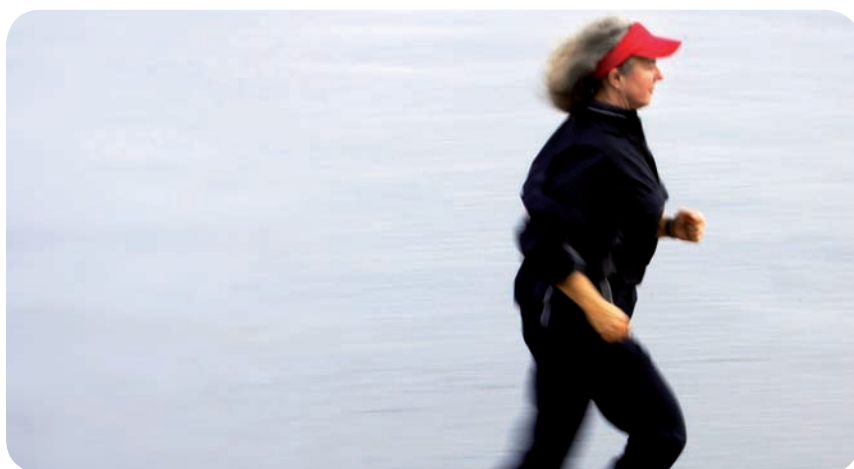

Sverige

Regeringen indsendte i marts 2008 et forslag til Rigsdagen, „En förnyad folkhälsopolitik“ 2007/08:110. I denne fremhæves det sundhedsfremmende aspekt og at særligt vigtige grupper i forbindelse med dette arbejde er børn og ældre. Kommunerne og landstingene opfordres til at forbedre og udvikle deres metoder og værktøjer inden for forebyggende arbejde. For at forstærke visse områder inden for det sundhedsfremmende arbejde afsætter regeringen 115 millioner kroner årligt i 2008, 2009 og 2010.

Sverige har 11 folkesundhedspolitiske mål. I forslaget bliver både fysisk aktivitet og madvaner og levnedsmidler fremhævet som særligt vigtige målområder. I regeringens vurdering henvises blandt andet til den problemanalyse, som præsenteres i den nordiske handlingsplan. De indsatser, som beskrives i forslaget, hviler på et sundhedsfremmende grundlag, men den underliggende hensigt er at bremse udviklingen af overvægt og fedme i befolkningen.

Eksempler på indsatser som viser at arbejdet for at fremme fysisk aktivitet og gode madvaner er lagt ud til mange nationale aktører: Satsninger i forhold til

at gennemføre og evaluere fysisk aktivitet på recept, FaR og at udbrede FYSS 2, fysisk aktivitet til forebyggelse af sygdom og sygdomsbehandling. Et af tiltagene vil være at udvikle en videreuddannelsespakke om motiverende samtaler. Statens institut for folkesundhed (Statens folkhälsoinstitut) bliver ansvarlige for denne opgave.

Instituttet har desuden fået til opgave at undersøge forudsætningerne for at forbedre ældres livskvalitet gennem aktiviteter i nærmiljøet.

Systemet for rapportering og sammenligning af børns længde og vægt vil blive forbedret. Socialstyrelsen er ansvarlig for denne opgave.

Det blev udarbejdet nye råd til god mad i skolen i 2004. Levnedsmiddelstyrelsen (Livsmedelverket) har fået til opgave at evaluere kendskabet til rådene og hvordan de efterleves.

I 2008 præsenterede Levnedsmiddelstyrelsen nye råd til god mad under graviditet og amning. I de nye råd integreres vejledning om sunde madvaner med information om risikolevnedsmidler. Arbejdet med at udvikle rådene har haft deltagelse af både sundhedssektorens nationale brancheforeninger og flere nationale myndigheder. Eftersom råd om indtagelse af fisk er vigtige i forbindelse med graviditet, har fiskeristyrelsen (Fiskeriverket) og den svenske naturfredningsforening (Naturvårdsverket) været involveret i arbejdet.

Naturfredningsforeningen har desuden fået midler til i samarbejde med lev-

nedsmiddelstyrelsen at udarbejde råd til sundere madvaner, som også tager hensyn til miljømålene. Rådene vil blive præsenteret i foråret 2009.

Regeringen har til hensigt at etablere et dialogforum med nationale aktører inden for levnedsmiddelbranchen med henblik på at skabe frivillige aftaler om eksempelvis markedsføring, portionsstørrelser og prissætning.

Statens institut for folkesundhed har sammen med levnedsmiddelstyrelsen fået til opgave at danne en samarbejdsgruppe for madvaner og fysisk aktivitet. Også andre nationale myndigheder samt Sveriges kommuner og landsting (SKL) skal indgå i gruppen. Hensigten er at skabe mere effektive samarbejdsformer mellem de forskellige nationale aktører, sammenligne lokale aktiviteter og udvikle et system til evaluering af indsatser inden for fysisk aktivitet og madvaner. Regeringen afsætter 700.000 kroner årligt i 2008, 2009 og 2010 til samarbejdet.

Finland

Siden fornyelsen af folkesundhedsprogrammet „Hälsa 2015“ i Finland i 2001, har flere programmer fokuseret på sundhedsfremmende strategier inden for kost og motion. Statsrådet godkendte det politiske program til fremme af sundheden som en del af regeringens strategidokument i december 2007. Det fireårige program til fremme af sundhed skaber mulighed for i overensstemmelse med princippet „Sundhed inden for alle politiske områder“ at forstærke og fuldføre det udviklingsarbejde, som allerede

udføres på tværs af sektorgrænserne. Målet er en bedre sundhedstilstand i befolkningen og mindskede sundhedsforskelle. Ved at gribe ind over for de centrale faktorer, som forårsager folkesygdomme kan man nedsætte de mærkbare udgifter til sundhedstjenester, sygefravær og førtidspensivering. Det politiske program forstærker de sundhedsfremmende strukturer i kommune- og servicestrukturreformen, statsforvaltningen og arbejdslivet.

Et separat handlingsprogram med henblik på at mindske sundhedsforskellene (Handlingsprogram för minskning av hälsoskillnaderna 2008–2011 (TEROKA)) blev publiceret i 2008. Programmet er tæt knyttet til regeringens politiske program til fremme af sundheden og har samme målsætning som folkesundhedsprogrammet „Hälsa 2015“, nemlig at mindske forskellene i dødelighed mellem faggrupper og uddannelsesgrupper med en femtedel frem til udgangen af 2015. Instituttet for sundhed og velfærd (THL) og Arbejdssundhedsinstituttet (TTL) deltager i gennemførelsen, opfølgningen og evalueringen af programmet.

I slutningen af 2008 publicerede Social- og sundhedsministeriet „Statsrådets principbeslut om udviklingslinjerne för motion och kost som främjar hälsa“. Principbeslutningen samt en handlingsplan for den indeværende regeringsperiode er blevet udarbejdet af delegationen for sundhedsfremmende motion og statens næringsdelegation i fællesskab med social- og sundhedsministeriet. Desuden var der deltagelse af repræsentanter for andre forvaltningsområder og interessegrupper.

Statsrådets principbeslutning har som hovedmål at fremme motion og kost som fremmer sundheden og forebygger sygdomme i kraft af mere motion, at anvendelsen af grønsager, frugt og bær øges og at mængden af mættet fedt, salt og sukker mindskes, at overvægt og fedme samt øvrige negative sundhedseffekter i tilknytning til kost og utilstrækkelig motion mindskes og at sundhedsfremmende kost- og motionsvaner spredte sig, særligt i befolkningsgrupper med en dårligere socioøkonomisk stilling.

I principbeslutningen påpeges det, at sund motion og næring skal fremmes ved i stort omfang at påvirke kultur, leveforhold, omstændigheder, produkter og strukturer. Endvidere er det vigtigt at sikre, at alle befolkningsgrupper har adgang til information og viden og at særligt personer med en svagere stilning bliver ansporet, støttet og vejledt i forhold til en sundhedsfremmende livsstil. Principbeslutningen indeholder en konkret handlingsplan for årene 2008–2011, det vil sige den indeværende regeringsperiode. Udførelsen af principbeslutningen koordineres og opfølges af Social- og sundhedsministeriet, undervisningsministeriet samt Jord- og Skovbrugsministeriet inden for deres respektive forvaltningsområder samt af delegationen for sundhedsfremmende motion og Statens næringsdelegation som rådgivende organ.

Et treårigt program til fremme af finsk madkultur (SRE, 2008–2011) er blevet iværksat af regeringen, og her medvirker syv ministerier, politiske programmer, aktører inden for fødevarekæder samt brancheorganisationer. Hensigten med programmet er at øge interessen for finsk mad og for dem som laver mad. Målgruppen for det treårige program udgøres af beslutningstagere inden for spørgsmål i relation til mad, finske forbrugere, særligt børn og unge, samt børnefamilier. En kampagne for skolemad var det første synlige fælles projekt. Årets hovedtema i programmet til fremme af finsk madkultur er fælles måltider. Programmets mangesidige indsatser bidrager til flere fælles måltider, både i hjemmene, på arbejdspladserne, i restauranter og i skolerne.

Statens næringsdelegation har opgaven at følge op på og udvikle befolkningens

ernæring. Delegationen har blandt andet ansvaret for de nationale næringsanbefalinger samt programmerne, som skal omsætte de nationale næringsanbefalinger til praksis. Det seneste program blev udgivet i 2003 og de seneste nærings- og motionsanbefalinger kom i 2005. Statens næringsdelegation godkendte i 2008 anbefalingerne til drikkevarer og udgav nye anbefalinger til bespisningen i skolerne. Anbefalingerne til bespisningen i skolerne er retningslinjer til skoler, kommunale beslutningstagere og ansvarlige for bespisningen i skolerne. De udgør et supplement til de nationale næringsanbefalinger.

En multisektoriel tilgang – på tværs af sektorer

Miljø

Menneskers afhængighed af og nære tilhørsforhold til naturen har præget de nordiske lande igennem århundreder. Dette kommer til udtryk i landskabsbilledet, kulturen, naturfredningsarbejdet og det rige friluftsliv. Det er vigtigt at tage vare på den stærke tradition for friluftsliv, ikke mindst fordi et rigt friluftsliv giver god fysisk og psykisk sundhed for både voksne og børn. Så længe friluftslivet foregår på naturens

præmisser, arbejder miljøsektoren for at bidrage til og tilrettelægge et sådant friluftsliv.

Ministerrådet har støttet flere projekter om friluftsliv. Et af disse er projektet om friluftsliv og psykisk sundhed. Målet med projektet var at indsamle den eksisterende viden om friluftslivets effekt på den psykiske sundhed. Der er ligeledes oprettet et omfattende netværk blandt private og offentlige institutioner, organisatio-

ner, forskningsmiljøer og andre, som arbejder med dette tema. At være fysisk aktiv i naturen udløser positive følelser. Dette kan blive yderligere forstærket af oplevelser, hvor også kulturminder og kulturmiljøer indgår. Der ventes en slutrapport fra projektet i 2009.

I 2009 vil der blive iværksat et projekt om friluftsliv og sundhed. Projektet er et samarbejdsprojekt mellem miljøsektoren og sundhedssektoren på nationalt

niveau samt landbrugssektoren på nordisk niveau, og her vil man blandt andet undersøge, hvordan friluftslivet kan integreres bedre i sundhedspolitikken.

Arbejdet med at vække interessen for friluftsliv tidligt i børn og unges udvikling er en vigtig udfordring, og flere af Nordisk Ministerråds projekter om friluftsliv har derfor været rettet mod netop børn og unge. Det gælder for eksempel projektet „COPE – Children, Outdoor, Participation, Environment“ som har resulteret i en vejledning i, hvordan man kan engagere børn i arbejdet med sundhed, natur, miljøproblemer og friluftsliv. Et foreløbigt undervisningskoncept blev afprøvet af næsten 3300 elever i 179 klasser på 42 skoler og fritidscentre i 9 nordiske og baltiske lande. Konceptet går blandt andet ud på aktiv elevdeltagelse og medvirken fra lokalsamfundet og er blevet modtaget med stor begejstring af både lærere og elever på skolerne. Erfaringerne er nedskrevet i en slutrapport som er en vejledning, der kan anvendes af lærere i skolerne, på ungdomsuddannelserne, i fritidsklubberne, i lokalsamfundene og andre, som arbejder med børn og unge.

Der har også – for første gang – været afholdt en nordisk-baltisk udeskolekonference i 2008. Den har givet indblik i den nyeste nordisk-baltiske forskning i udeskoler, viden om forbindelsen mellem hjerne og krop i læringssammenhænge, indblik i udeskoler i Norden og Baltikum samt viden om og praktiske idéer til arbejdet med udeskoler. Der

er dannet et omfattende netværk af forskere, lærere og andre, som arbejder med udeskoler i Norden og Baltikum.

Børn-og unge komiteen

Med visionen: „Norden skal være det bedste sted i verden for børn og unge“ har Nordisk Ministerråd udarbejdet en strategi for børn og unge i Norden. En af de prioriteter, der er besluttet, er at fremme bedre sundhed og livskvalitet blandt børn og unge ved hjælp af mad og motion.

Fakta

Nordisk Børne- og Ungdomskomite (NORDBUK) er et rådgivende og koordinerende organ i børne- og ungdomsspørgsmål. NORDBUKs arbejdsområder indbefatter alle samarbejdsområder inden for Nordisk Ministerråd.

Ligestilling

Ligestillingskomiteen ønsker et øget fokus på, at når man igangsætter initiativer i forhold til børn og unge, at der så skelnes mellem drenge og piger. Denne fokus vil give et øget indblik i, om vi skal målrette de tiltag der gøres til drenge og piger. Det kan jo tænkes, at der er vidt forskellige tiltag, der er relevante, når vi skal vejlede børn og unge – for den sags skyld kvinder og mænd i at få en sundere kost og øge den fysiske aktivitet.

Fakta

Det nordiske samarbejde om ligestilling har som mål at fremme kvinders og mænds, drenge og pigers muligheder og rettigheder i de nordiske samfund.

Ligestillingsområdet samarbejder omkring særlige ligestillingsinitiativer rettet mod kvinder eller mænd, kønsmainstreaming, forskning og netværkskoordinering mellem politiske institutioner, frivillige aktører, interesseorganisationer og internationale organisationer i og udenfor Norden.

NordForsk

The Nordic Centre of Excellence (NCoE)-programmet om fødevarer, næring og sundhed blev som udgangspunkt oprettet som et fælles forsøg på at forøge den videnskabelige kvalitet og den internationale synlighed af den nordiske forskning inden for dette område. Med samfinansiering fra NordForsk og de nationale forskningsråd vil NCoE-programmet køre i perioden 2007–2011. Den samlede årlige finansiering vil være op til 18 millioner norske kroner.

NCoE 1

Det mest bemærkelsesværdige karakteristika for den nordiske kost er fuldkornsprodukternes centrale placering. Der spises mere rug, havre og hvede i ubearbejdet eller delvist bearbejdet form end noget andet sted i den vestlige verden, og de potentielle sundheds-

aspekter af fuldkorn er et videnskabeligt område som tiltrækker en bred international forskningsinteresse.

Fakta

NordForsk er et nordisk organ under Nordisk Ministerråd for uddannelse og forskning (NMR-U). NordForsk har ansvar for nordisk samarbejde inden for forskning og forskeruddannelse.

NCoE 2

For at udvikle nye strategier til forebyggelse gennem kost, har vi brug for viden om interaktionen mellem tidlige genetiske og kostrelaterede biomarkører i udviklingen. Forskningen i interaktionen mellem fysiologiske, cellulære og genetiske niveauer skaber mulighed for at finde næringsrelaterede tidlige biomarkører, som kan hjælpe med at identificere individer med en høj risiko for at udvikle type 2 diabetes og hjertekar-sygdomme i meget tidligere stadier af patogenesen. Dette kan resultere i personlig kostrådgivning med henblik på at forebygge sygdomme samt udvikling af nye målrettede sunde fødevarer.

NCoE 3

Velfungerende mitokondrier er essentielle for en sund organisme og dysfunktion i disse medfører sygdom. Mitokondriernes funktion kan påvirkes af kosten og kostkomponenterne. Dette giver muligheder for at forbedre den menneskelige sundhed og skaber udviklingsmuligheder for fødevarerindustrien og videnskaben.

NCoE MitoHealth vil danne en struktur, hvor forskere i mitokondrier, forskere i nukleare receptorer (NR), ernæringsforskere og epidemiologer og klinisk personale kan bruge data fra igangværende og afsluttede kohortestudier og kliniske interventionsstudier med særligt fokus på indtagelse af mad fra havet. Dette vil skabe et integreret nordisk forskerfællesskab rettet mod en forståelse af den indbyrdes afhængighed mellem bioaktive fødevarerkomponenter, mitokondriernes funktion og aktivering af de specifikke nukleare receptorer.

Norden som et globalt sundhedslaboratorium

Ved et topmøde i marts 2007 om 'Globale udfordringer – Nordiske muligheder' blev den nordiske regions potentiale som global foregangsregion og centrum for udviklingen af innovative løsninger med henblik på at forbedre sundheden og livskvaliteten opridset. I oktober 2007 bad NordForsk Mandag Morgen om at uddybe denne vision ved at fokusere på den forskningsindsats som er nødvendig for at realisere denne vision. Resultaterne er præsenteret i debatoplægget 'Norden som et globalt sundhedslaboratorium'.

Bæredygtig udvikling

I den nye strategi for bæredygtig udvikling har en sund livsstil høj prioritet. For at vi skal blive ved med at opretholde velfærd i Norden er det vigtigt at befolkningen holder sig så sund som muligt. Der er derfor flere projekter hvor den pulje, der hører under Bæredygtig

udvikling, har været med til at finansiere nogle af projekterne som opfølgning på handlingsplanen for kost og motion.

Fakta

Det nordiske samarbejde om bæredygtig udvikling omfatter en række tværgående indsatsområder: klima og vedvarende energi, bæredygtig produktion og forbrug (herunder sund livsstil), den nordiske velfærdsstat som værktøj for bæredygtig udvikling, samt uddannelse og forskning, befolkningens deltagelse og lokale bæredygtighedsstrategier.

Kulturfonden

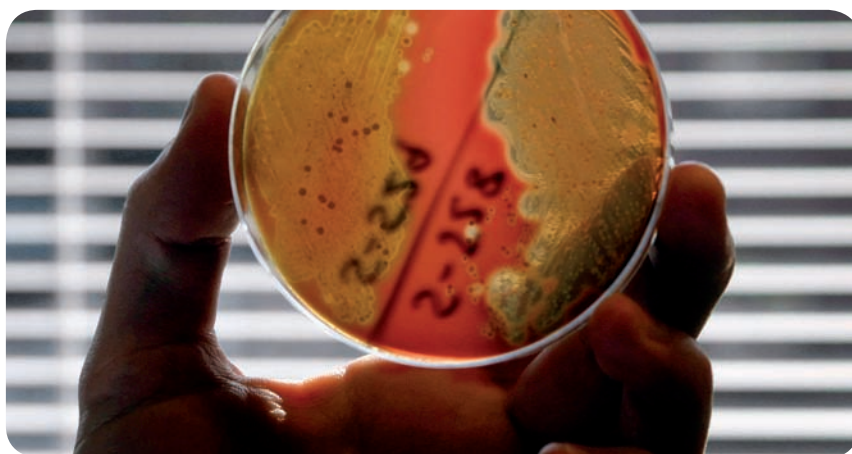
Kulturfonden har besluttet at have børn og unge som fast prioritet i de kommende år. Dette gælder også at se nærmere på børn og unges livsstil.

Fakta

Nordisk Kulturfond er et nordisk samarbejdsorgan, der har til opgave at støtte kultursamarbejde i bred forstand mellem de nordiske lande.

Skov

Det nordiske skovsamarbejde fokuserer i vid udstrækning på spørgsmål om bæredygtighed i relation til skovbrug. Gennem de seneste år er der dog kommet et øget fokus på skovens lokale værdier og på skoven som en mulighed i relation til friluftslivet.

Efter den nordiske skovministerkonference i 2005 i Nødebo i Danmark, har der været en stærkt stigende opmærksomhed mod skovens lokale værdier. Som opfølgning på konferencen oprettedes en ad hoc gruppe, som fulgte op på konferencens konklusioner. Fra gruppen fremhæves blandt andet følgende pointer.:

- Succeskriterier og indikatorer for „merværdi“ skal baseres på de tre dimensioner i bæredygtighedsbegrebet; i) økonomisk vækst, ii) sociologisk udvikling, og iii) miljøbeskyttelse. I mange tilfælde er det udsigten til økonomisk vækst, der driver værket (specielt for den private skovbruger). De tre dimensioner hænger ofte tæt sammen. Eksempelvis kan gode rekreative faciliteter i skoven medføre, at flere mennesker kommer ud i skoven og får motion, hvilket igen kan mindske udgifterne til behandling af livsstilssygdomme.
- Der er forskel på, hvordan en statskov og en privatskov kan påvirke merværdien i lokalsamfundet. Statsskovene kan i højere grad prioritere investeringer, som skaber merværdier inden for værdigrupperne; sociologisk udvikling og miljøbeskyttelse, mens det private skovdistrikt ofte er bundet til prioriteringer, der giver en mere direkte økonomisk merværdi.
- Der findes allerede en stor mængde ideer til, hvordan man kan skabe

merværdi i skoven. Der er dog en del ideer som aldrig eller kun i meget begrænset omfang er blevet afprøvet i virkeligheden, og det er derfor svært at vurdere om ideerne reelt skaber merværdi og hvor stort potentialet for anvendelsen af ideerne er.

- I de nordiske lande er der på nogle områder forskellige regler og traditioner for, hvordan man anvender naturen. Det medfører også at mulighederne for at skabe merværdi i lokalsamfundet ved at igangsætte projekter, der udnytter ny anvendelsesmuligheder i skoven, kan være forskellige. Så er det vigtigt at fastslå, at der er store muligheder for at opnå lønsom synergi ved at samarbejde indenfor de nordiske lande i processen med at

finde, afprøve og udvikle de bedste muligheder for at udnytte skovens lokale værdier.

Det islandske formandskab gennemfører til september 2009 en konference på Island om netop skov og friluftsliv – Forestry service Urbanised Areas. Konferencen gennemføres i samarbejde med netværket CARE-for-us, som er etableret gennem SamNordisk Skovforskning – SNS.

Ny Nordisk Mad

Programmet NNM fortsætter en lang tradition omkring udvikling og nytænkning af mad i Norden. Tidligere har opmærksomheden i høj grad været rettet mod næringsindhold og fødevarer sikkerhed. To områder som har udviklet sig stærkt i kraft af målbevidstheden og den succesfulde forskning. Ny Nordisk Mad

supplerer dette med fokus på smag og mangfoldighed.

Programmet Ny Nordisk Mad vil bidrage til en positiv udvikling ved at fokusere på de sunde aspekter ved nordiske råvarer, som er dyrket i vores klima og med vore forudsætninger. I forlængelse heraf er blandt andet det danske program OPUS igangsat. Dels ved at give maden en højere status gennem fornyelse og mere fokus på smagen, det vil sige gastronomi. Sidstnævnte har fået stor opmærksomhed blandt andet i forbindelse med den nordiske spidskompetence på kokkeområdet. Behovet for mere arbejde omkring smag og positive oplevelser af mad har også fået mere opmærksomhed på grund af mad fra storkøkkener med meget lave budgetter (f.eks. skolemad) og uappetitlig mad til gamle og syge. Forbindelsen er enkel – ingen bliver glattere eller friskere af sikker og nyttig mad som ikke bliver spist!

Programmet Ny Nordisk Mad har derfor satset på kommunikation og information blandt andet via tv og andre medier samt forskellige projekter fokuseret på nye koncepter i storkøkkener, statushøjnende indsatser omkring sprog- og måltidsudvikling, uddannelse, børn og mad samt udvikling af nye produkter af høj kvalitet.

Fisk

Inden for „Seafood and health“ har der været flere aktiviteter det seneste år. Fiskerisamarbejdet har støttet en

NAMMCO workshop om de gavnlige virkninger af brug af sælölje til humant konsum. Endvidere har man støttet et forskningsprojekt som undersøgte fosterets udvikling som funktion af indtagelse af fisk.

Risk-benefit i seafood er også drøftet i fiskerisamarbejdet, som i 2009 vil engagere sig i FAO-WTO initiativet om risk-benefit ekspertkonsultation.

Fiskerisamarbejdet har også drøftet fiskernes sundhedstilstand. Det er et faktum at sømænds muligheder for at dyrke motion slet ikke lever op til dagens forventninger. Kosten fiskerne får om bord er nok heller ikke tilpasset energiforbruget. Det er ikke udarbejdet nogen egentlig nordisk systematisk kortlægning på fiskernes sundhedstilstand, men foreløbige undersøgelser af fiskernes BMI tyder på, at fiskere og søfolk generelt er et meget udsat gruppe.

Fakta

Det nordiske fiskerisamarbejde forener de nordiske ministerier for fiskeri, opdræt og fangst. Marine ressourcer som fødevarer er en af hovedpilarerne i samarbejdet. Seafood and Health er et af fokusområderne.

norden

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
DK 1255 København K

www.norden.org

Fotos:

Ingram; Karin Beate Nøsterud;
Johannes Jansson; Photodisc

US 2009:472